

Masterutbildningar i folkhälsovetenskap i Sverige

En sammanställning av kurser och inriktningar

Solveig Lövestad

Solveig Lövestad, PHD medicinsk vetenskap, medicine masterexamen med huvudområde folkhälsovetenskap, Avdelningen för Samhällsmedicin och folkhälsa, Göteborgs universitet och Västra Götalandsregionens kompetenscentrum om våld i nära relationer (VKV).

E-post: Solveig.lovestad@gu.se. ORCID: 0000-0003-4024-4395

Antalet masterutbildningar i folkhälsovetenskap i Sverige är detsamma som år 2017, med nio program vid lika många svenska lärosäten. Utbildningarna möter olika behov av specialiserad kompetens inom folkhälsa genom kurser i epidemiologi, hälsoekonomi och projektledning samt specifika inriktningar som e-hälsa och samhällsliga perspektiv på folkhälsan. Vidare erbjuds kurser om specifika folkhälsoproblem och målgrupper som barn, äldre och migranter. Flexibla upplägg och distansalternativ gör en del utbildningar tillgängliga för yrkesverksamma.

The number of Master's programmes in public health in Sweden remains the same as in 2017, with nine programmes offered at nine Swedish higher education institutions. These programmes address various needs for specialised expertise in public health through courses in epidemiology, health economics, and project management, as well as specialisations in areas such as e-health and societal perspectives on public health. Courses are also available on specific public health issues and target groups, including children, the elderly, and migrants. Flexible formats and distance learning options make some programmes accessible to professionals

Bakgrund

Folkhälsovetenskap är ett tvärvetenskapligt område som studerar befolkningens hälsa och de insatser som syftar till att bevara, främja och förbättra den. Målet är också att förebygga systematiska hälsoskillnader mellan olika grupper. Eftersom befolkningens hälsa och hälsosystemen är under ständig utveckling, precis som folkhälsoarbetet och de teorier, begrepp och forskningsmetoder som används inom folkhälsovetenskapen, krävs en kontinuerlig utveckling av olika folkhälsokompetenser (Foldspang et al. 2018).

ASPHER (Association of Schools of Public Health in the European Region) bildades år 1966 och är en organisation som samlar europeiska lärosäten med olika folkhälsoutbildningar (Cernerud, 2009). Dess uppdrag är att främja utvecklingen av utbildning och forskning inom folkhälsa i Europa. ASPHER betonar att folkhälsovetare måste besitta en rad kärnkompetenser för att effektivt kunna hantera komplexa folkhälsofrågor. De behöver behärska både kvantitativa och kvalitativa forskningsmetoder, samt epidemiologi, demografi och biostatistik, för att kunna analysera hälsodata och befolkningens hälsa (Foldspang et al. 2018). Utöver detta, är det viktigt att folkhälsovetare har en djup förståelse för hur sociala och ekonomiska faktorer, såsom inkomst och utbildning, påverkar hälsan i olika befolkningsgrupper (Foldspang et al. 2018). Folkhälsovetare ska kunna analysera och påverka hälso- och sjukvårdspolitik samt förstå de ekonomiska aspekterna av folkhälsa. De har också ansvar för att leda folkhälsoprojekt, vilket inkluderar att främja och utveckla hälso- och sjukvårdssystem. (Foldspang et al. 2018)

I Sverige har utbildningar inom folkhälsovetenskap på grund- och avancerad nivå under de senaste decennierna genomgått förändringar och anpassats för att möta det växande behovet av specialiserad folkhälsokunskap och kompetens (Gustafsson et al. 2017; Cernerud, 2009). Detta är nödvändigt för att kunna hantera komplexa utmaningar inom folkhälsa i en globaliserad värld, där ojämlikhet i hälsa mellan olika grupper i samhället är en betydande fråga både på nationell och global nivå (Gustafsson et al. 2017; Cernerud, 2009).

I slutet av 1940-talet och början av 1950-talet diskuterade representanter från de nordiska medicinalstyrelserna, internationella finansieringsorgan och WHO behovet av en gemensam nordisk utbildning inom folkhälsa (NHV, 2014). Detta ledde till grundandet av Nordiska Hälsovårdshögskolan i Göteborg 1953. Hälsovårdshögskolan blev senare känd som Nordiska högskolan för folkhälsovetenskap (NHV). Vid NHV erbjöds kurser och program riktade till personer som hade en universitetsutbildning och yrkeserfarenhet inom hälso- och sjukvård, socialtjänst eller hälsofrämjande arbete (NHV, 2014). År 1977 blev NHV en formell institution under Nordiska ministerrådet, och 1978 inrättades en masterutbildning i folkhälsovetenskap (MPH) (NHV, 2014). Från mitten

av 1980-talet och med NHV som förebild, inrättades därefter utbildningar i folkhälsovetenskap på flera platser i Sverige, däribland masterutbildningar med huvudkurser i epidemiologi och hälsofrämjande arbete vid Karolinska institutet och Umeå universitet (Gustafsson et al. 2017). Söktrycket till masterutbildningarna ökade stadigt under 1990-talet, samtidigt som antalet lärosäten som erbjöd dessa utbildningar också växte (Cernerud, 2009).

År 2017 publicerades en kartläggning av akademiska folkhälsoutbildningar på grund- och avancerad nivå i Sverige i Socialmedicinsk tidskrift (SMT) (Gustafsson et al. 2017). Kartläggningen använde sig av tre olika metodologiska ansatser; enkäter som skickades ut till olika lärosäten i Sverige, genomförande av en innehållsanalys av dåvarande utbildningsplaner, samt information från UKÄ om antalet registrerade studenter på de olika utbildningarna (Gustafsson et al. 2017). Kartläggningen visade att antalet lärosäten som utfärdade en masterexamen i folkhälsovetenskap hade ökat från en till nio lärosäten mellan 1999 och 2017. Vidare framkom det att de nio lärosäten som erbjöd en masterexamen i folkhälsovetenskap 2017 var Göteborgs universitet, Karlstad universitet, Karolinska institutet, Linköping universitet, Lunds universitet, Mittuniversitetet, Stockholms universitet, Umeå universitet och Uppsala universitet (Gustafsson et al. 2017). Författarna menade att den kraftiga ökningen av masterutbildningar i Sverige berodde dels på att behovet av- och efterfrågan på personal med kvalificerad utbildning inom folkhälsovetenskap hade ökat, men också på att Bologna-processen hade gjort utbildningarna mer internationella och öppnat upp möjligheterna för utländska studenter med grundexamen att söka till svenska masterutbildningar (Gustafsson et al. 2017).

Med tanke på dessa förändringar och det växande behovet av specialiserad folkhälsokompetens är det angeläget att kontinuerligt följa utvecklingen inom masterutbildningar i folkhälsovetenskap i Sverige. Därför är syftet med denna artikel att genomföra en uppdaterad kartläggning av de befintliga masterutbildningarna i folkhälsovetenskap i Sverige, samt att ge en sammanfattande bild av de olika kurser och inriktningar som erbjuds inom dessa utbildningar.

Underlag för 2024 års kartläggning

För att göra en rimlig avgränsning, fokuserar den aktuella kartläggningen enbart på masterutbildningar i folkhälsovetenskap och inkluderar således inte några kandidatprogram eller magisterprogram i folkhälsovetenskap. Föreliggande kartläggning omfattar inte heller masterutbildningar i Global hälsa eller andra typer av masterutbildningar relaterade till hälsa. Denna kartläggning gör inte heller någon analys av antalet studenter som finns registrerade vid varje masterutbildning i folkhälsovetenskap. För att erhålla information om befintliga masterutbildningar i folkhälsovetenskap i Sverige har sökmotorn Google

använts och svenska sökorden 'masterutbildningar i folkhälsovetenskap' och 'masterutbildningar i folkhälsa' har använts. För att ge en sammanfattande bild av de olika kurser och inriktningar som finns på de olika masterutbildningarna, har en innehållsanalys genomförts.

Masterutbildningar i folkhälsovetenskap år 2024

Tabell 1 visar att antalet masterutbildningar i folkhälsovetenskap i Sverige är oförändrat sedan kartläggningen publicerad år 2017 (Gustafsson et al. 2017). Precis som då finns det nio masterutbildningar i folkhälsovetenskap, vilka ges vid samma lärosäten som kartläggningen visade 2017 (Gustafsson et al. 2017). Fem av dessa lärosäten (Göteborgs universitet, Karolinska institutet, Lunds universitet, Stockholms universitet och Umeå universitet) erbjuder utbildningarna på engelska, vilket gör dem tillgängliga för internationella studenter med grundexamen. Tre av de nio utbildningarna erbjuds på distans, vilket möjliggör för studenter att studera på masternivå utan att behöva flytta. Mittuniversitetet erbjuder distansstudier på halvfart, vilket kan underlätta för yrkesverksamma att läsa en folkhälsovetenskaplig utbildning på masternivå. Vid sex av de nio lärosätena får studenterna efter genomförd utbildning en Medicine masterexamen med huvudområde folkhälsovetenskap. På de övriga tre lärosätena får studenterna en Filosofie masterexamen eller en masterexamen med huvudområde folkhälsovetenskap.

Vid en närmare anblick på utbildningsplanerna, framgår att masterutbildningarna i folkhälsovetenskap vid svenska lärosäten har ett brett utbud av kurser (Tabell 2). Majoriteten av programmen har kurser som uttryckligen fokuserar på epidemiologi och/eller socialegpidemiologi.

Karolinska Institutet, Lunds universitet, Mittuniversitetet, Umeå- och Uppsala universitet erbjuder kurser med betoning på projektledning eller organisation och ledarskap inom folkhälsoarbetet. Detta går i linje med ASPHER rekommendationer som menar att kunskap om hur folkhälsoarbetet ska organiseras och ledas är en viktig färdighet för att kunna rekrytera och behålla medarbetare i arbetet för att uppnå gemensamma mål inom folkhälsoarbetet (Foldspang et al. 2018).

Vidare erbjuder Göteborgs universitet, Lunds universitet, Mittuniversitetet och Umeå universitet kurser i hälsoekonomi. Exempelvis inkluderar masterutbildningen i folkhälsovetenskap vid Göteborgs universitet en baskurs med titeln *Hälsoekonomi: utgångspunkter, tillämpningsområden och metodik* samt en fördjupningskurs i hälsoekonomiska utvärderingar. Detta ligger i linje med ASPHER rekommendationer om att en folkhälsovetare ska kunna utföra enkla hälsoekonomiska bedömningar och interventioner samt kritiskt granska hälsoekonomiska utvärderingar, så som kostnadsnyttoanalyser och kostnadseffektivitetsbedömningar (Foldspang et al. 2018).

Tabell 1. Befintliga masterutbildningar i folkhälsovetenskap i Sverige hösten 2024.

Lärosäte	Undervisningsspråk	Undervisningsform	Examensbenämning
Göteborg	Engelska	Campus	Medicine masterexamen med huvudområde folkhälsovetenskap.
Karlstad	Svenska	Distans med campusträffar	Filosofie masterexamen. Huvudområde: Folkhälsovetenskap
Karolinska Institutet	Engelska	Campus	Medicine masterexamen med huvudområdet folkhälsovetenskap
Linköping	Svenska	Distans	Medicine masterexamen inom folkhälsovetenskap
Lund	Engelska	Campus	Medicine masterexamen med huvudområde folkhälsovetenskap
Mitt-universitetet	Svenska	Distans	Masterexamen med huvudområde folkhälsovetenskap
Stockholm	Engelska	Campus	Filosofie masterexamen. Huvudområdet: folkhälsovetenskap.
Umeå universitet	Engelska	Campus	Medicine masterexamen med huvudområde folkhälsovetenskap
Uppsala	Svenska	Campus	Medicine masterexamen

Flera lärosäten, såsom Karolinska Institutet, Linköpings universitet och Stockholms universitet, har specifika inriktningar i sina program. Vid Linköpings universitet kan studenterna välja inriktningen mot 'E-hälsa' eller 'Hälsa, kvalitet och interprofessionell kompetens', medan Stockholms universitet erbjuder inriktningarna 'Sambälleliga perspektiv på folkhälsa' och 'Individuella perspektiv på folkhälsa'. På Lunds universitet kan studenter i folkhälsovetenskap fördjupa sig inom något av följande tre områden: *Hälsa och samhälle*, *Vetenskapsteori och folkhälsovetenskapliga metoder*, samt *Professionell utveckling*.

Utöver kurser i folkhälsovetenskap, där kunskap om viktiga begrepp, teorier och hälsofrämjande arbete förmedlas, erbjuder olika lärosäten kurser inom specifika folkhälsoproblem och ämnen, såsom ojämlikhet i hälsa, rätten till hälsa, arbete och hälsa, nutrition, samt stress och återhämtning. Vidare finns kurser som fokuserar på hälsan i specifika målgrupper, exempelvis barn, äldre och migranter. På masterutbildningarna i folkhälsovetenskap vid lärosätena i Lund, Mittuniversitetet, Umeå och Stockholm erbjuds kurser som behandlar global

Tabell 2. Exempel på kurser i befintliga masterutbildningar på de olika lärosätena.

Lärosäte	Exempel på kurser (Notera att många exempel innehåller endast utvalda huvudord från kursnamnen)
Göteborg	Folkhälsovetenskapens utgångspunkter och tillämpningsområden; Jämlik hälsa och rätten till hälsa; Kvalitativa metoder; Epidemiologi och biostatistik; Hälsoekonomi utgångspunkter, tillämpningsområden och metodik; Hälsoekonomiska utvärderingar: fördjupningskurs; Socialepidemiologi; Strategiskt arbete för jämlik hälsa; Arbete och hälsa; Migration och hälsa; två praktikkurser om 15 respektive 30 hp; examensarbete
Karlstad	Barns hälsa ur ett folkhälsoperspektiv; hälsa på lika villkor, hälsopromotion-att främja hälsa; kvalitativ metod; kvantitativ metod; examensarbete.
Karolinska Institutet	Folkhälsovetenskap-begrepp och teorier; biostatistik I och II; Vetenskapsteori; Epidemiologiska metoder; Kvalitativa metoder; Projektledning; Examensarbete Inriktning folkhälsoepidemiologi: Tillämpad epidemiologi I och II; Systematisk litteraturoversikt och meta-analys. Inriktning Hälsofrämjande arbete och prevention: Introduktion till Planering och utveckling av program; Teorier och metoder för implementering och utvärdering; Tillämpat hälsofrämjande arbete och prevention.
Linköping	Hälsa, kvalitet och interprofessionellt lärande; Vetenskaplig forskningsmetodik inom medicin I och II; Förbättringsarbete; socialepidemiologi; examensarbete. Inriktning E-hälsa: Visioner och verktyg; Digitala verktyg för att främja hälsa och förebygga sjukdom, Projekt i e-hälsa. Inriktningen Hälsa, kvalitet och interprofessionell kompetens: Hälsofrämjande förhållningssätt och hälsofrämjande miljö; Hälsa, livskvalitet och funktionsförmåga; Implementering inom hälso- och sjukvård; Arbete, hälsa och välfärdssystem.
Lund	Fördjupning inom tre områden: Hälsa och samhälle (Folkhälsovetenskap i ett globalt perspektiv, Hälsopolitik och Hälsoekonomi och hälsosystem); Vetenskapsteori och folkhälsovetenskapliga metoder (Epidemiologi, Biostatistik och Kvalitativ metod, Valbar tillämpad folkhälsovetenskaplig forskningsmetodik samt Självständigt arbete); Professionell utveckling (Hälsofrämjande arbete, Verksamhetsförlagd undervisning, Ledarskap och professionella folkhälsovetenskapliga perspektiv); examensarbete.
Mitt-universitetet	Folkhälsa och hälsans bestämningsfaktorer; Global hälsa; Kvantitativ metod och epidemiologi; Kvalitativ metod; Strategiskt folkhälsoarbete; Individuell ämnesfördjupning; Självständigt arbete; Organisation och ledarskap i folkhälsoarbete; Socialepidemiologi; Hälsoekonomi och hälsosystem; Samhällsplanering och riskbedömning; två separata självständiga arbeten om 15 hp; ett på magisternivå och ett på masternivå.

Stockholm	Introduktion till folkhälsovetenskap; Forskningsmetodik; Fördelningar och förklaringar Social ojämlikhet i hälsa; Införlivandet av den sociala världen; Kvalitativa och kvantitativa analysmetoder; Kodning och analys av kvalitativa datamaterial; Tidiga livsvillkor, hälsoutveckling och barns hälsa ur ett folkhälsoperspektiv; Livsförloppsperspektiv på åldrande och hälsa; Självständigt arbete i folkhälsovetenskap Inriktning: Samhälleliga perspektiv på folkhälsa Befolkningsutveckling och social förändring; Hälsa och politik i välfärdsstaten; Global hälsa i en föränderlig värld. Inriktning: Individuella perspektiv på folkhälsa Psykologiska perspektiv på hälsa; Stress, återhämtning och hälsa; Prevention, intervention, och hälsofrämjande insatser.
Umeå	Global hälsa; Biostatistik; Epidemiologi och biostatistik; socialepidemiologi; Kvalitativa metoder och dataanalys; Hälso- och sjukvårdssystem: Organisation och finansiering; Hälsoekonomiska utvärderingsmetoder; Teori och management inom hälsopromotion; Evidensbaserat folkhälsoarbete; Jämlikhet och hälsa; Hälsa, miljö och hållbarhet; Leda förändring och utveckling i välfärdsorganisationer, Utvärdering i folkhälsovetenskap, examensarbete.
Uppsala	Folkhälsovetenskap i tiden; Beteendemedicin med tillämpningar inom livsstilsrelaterad ohälsa; Kost, nutrition och folkhälsa; Forskningsdesign och metoder inom folkhälsoområdet; Epidemiologi; Etik och folkhälsa; Hälsofrämjande ledarskap; Samhällsinterventioner; Hälso- och sjukvårdens styrning och organisation; Examensarbete.

hälsa och/eller global folkhälsa. Vid flera lärosäten, såsom Göteborgs universitet och Lunds universitet, erbjuds praktikkurser eller verksamhetsförlagd undervisning. Detta ger studenterna möjlighet att praktiskt tillämpa de folkhälsovetenskapliga teorier som har lärts ut i olika kurser. Möjligheten till praktik kan också öka chansen för studenter att träna på generiska kompetenser som anses viktiga inom folkhälsoprofessionen, så som att kommunicera folkhälsobudskap ut till allmänheten och politiker, samt att utforma, genomföra och utvärdera olika typer av folkhälsoarbete (Foldspang et al. 2018).

Konklusion

Syftet med denna kartläggning av masterutbildningar i folkhälsovetenskap har varit att ge en överblick över antalet masterutbildningar som erbjuds i Sverige samt att ge en sammanfattande bild av de olika kurser och inriktningar som finns inom dessa utbildningar.

Kartläggningen visar att antalet masterutbildningar i folkhälsovetenskap inte har förändrats sedan kartläggningen som gjordes 2017 (Gustafsson et al. 2017). En förklaring kan vara att det har uppnåtts en viss 'mättnad' när det gäller utbudet av masterutbildningar i folkhälsovetenskap. Viktigt att påpeka är dock att

det i denna kartläggning inte har gjorts någon undersökning om söktrycket till de olika masterutbildningarna. Därmed går det inte att dra några slutsatser om söktrycket på de olika masterutbildningarna och om befintliga masterutbildningar i folkhälsovetenskap konkurrerar med varandra om samma studenter.

Även om det finns vissa gemensamma nämnare bland de olika masterutbildningarna, såsom kurser som behandlar folkhälsovetenskapliga begrepp och teorier samt kurser i epidemiologi, finns det en stor variation av kurser, fördjupningsmöjligheter och inriktningar mellan utbildningarna. Enligt ASPHER (Foldspang et al. 2018) krävs specifika kunskaper för professionella inom folkhälsovetenskapen. Det kan dock vara en fördel att olika lärosäten erbjuder skilda möjligheter till inriktning och fördjupning, eftersom detta kan bidra till att minska konkurrensen om studenterna mellan universiteten och samtidigt öka spetskompetensen inom specifika områden eller målgrupper, såsom barn och äldre.

Att det finns masterutbildningar i folkhälsovetenskap som ges på distans och på halvfart ökar möjligheterna för yrkesverksamma att vidareutbilda sig utan att behöva flytta eller göra stora förändringar i familj- och arbetslivet.

Sammantaget finns det en god variation av masterutbildningar i folkhälsovetenskap i Sverige. För att möta framtida utmaningar inom området behöver dessa utbildningar kontinuerligt utvecklas och anpassas, så att de ger framtidens yrkesverksamma och forskare inom folkhälsovetenskap de verktyg de behöver för att effektivt studera och hantera komplexa hälsoutmaningar på både lokal och global nivå.

Referenser

- Cernerud, L (2009). Dags att precisera ämnet folkhälsovetenskap. *Socialmedicinsk tidskrift* 1, p. 11-15.
- Foldspang, A., Birt, C.A., Otok, R (2018). ASPHER's European List of Core Competences for the Public Health Professional. *Scandinavian journal of public health*, 46 (23), p.1-52. [https://DOI: 10.1177/1403494818797072](https://doi.org/10.1177/1403494818797072)
- Gustafsson, G., Johansson, A., Tillgren, P (2017). Akademiska folkhälsoutbildningar i Sverige – en översikt. *Socialmedicinsk Tidskrift*, 3, p.278-292.
- Nordic School of Public Health (NHV) (2014). Nordic School of Public Health NHV- 60 Years of Public Health. <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:787735/FULLTEXT02.pdf>